

# คู่มือโรคพิษสุนัขบ้า

## และลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด





## คำนำ

สุนัขกัดคน เป็นปัญหาสาธารณสุขมาช้านาน ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนต้องหันมาเอาใจใส่ เพราะนอกจากการบาดเจ็บ พิการ ยังมีความสูญเสียในชีวิตเพิ่มขึ้นด้วยทั้งจากบาดแผลที่ถูกกัดโดยตรง หรือจากโรคพิษสุนัขบ้า

คนไทยมีความผูกพัน และเลี้ยงสุนัขอยู่แทบทุกบ้าน หากผู้เลี้ยงสุนัขมีความรู้ความเข้าใจ มีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากสุนัขจะลดลง แต่ถ้าปล่อยปละละเลยขาดความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบสุนัขก็จะนำภัยมาให้

คู่มือโรคพิษสุนัขบ้าและลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด จัดทำขึ้นเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสุนัขอย่างถูกต้องตามหลักสังคมและวิธีการลดหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้ถูกสุนัขกัด เพื่อให้คนและสุนัขอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขปลอดภัยไร้โรคพิษสุนัขบ้า โดยทุกภาคส่วนร่วมมือกันป้องกันและกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไป ซึ่งตรงกับเป้าหมายขององค์การอนามัยโลก และองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ ที่จะกวาดล้างโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปภายในปี 2563 และกำหนดให้วันที่ 28 กันยายนของทุกปีเป็น “วันป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโลก (World Rabies Day)” ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนต้องตระหนักในการให้ความร่วมมือกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปโดยเร็ว

สำนักโรคติดต่อทั่วไป  
กรมควบคุมโรค  
ธันวาคม 2554



## สารบัญ

เรื่องนี้เรื่องใหญ่ (สุนัขกัดคน)	4
โรคพิษสุนัขบ้า	6
อาการที่พบในสัตว์	9
การเกิดโรค อาการที่พบในคน	14
ป้องกัน 3 ขั้นตอน	15
เก็บตัวอย่างชิ้นสูตรแบบลูกวิธี	21
สถานที่ปรึกษาปัญหาโรคพิษสุนัขบ้า	23
กฎ กติกา มารยาท 10 ข้อ สำหรับคนเลี้ยงสุนัข	24
บทลงโทษตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535	30
กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	31
การจัดการสุนัข แมว ในภาวน้ำท่วม	32





## เรื่องนี้เรื่องใหญ่

หลายคนคงจำข่าวสุนัขกัดเด็กเสียชีวิตได้ หลังจากมีข่าวคนก็จะระวังที่จะเข้าใกล้สุนัขสายพันธุ์ดุๆ แต่พอนานวันเข้าก็ชักจะลึมๆ และขาดความระมัดระวัง สุนัขทำร้ายคนไม่ใช่เรื่องใหม่ คาดว่าประเทศไทยในแต่ละปีมีผู้ถูกสุนัขกัด ทุกเพศทุกวัยไม่ต่ำกว่า 1 ล้านคน บางรายบาดเจ็บเล็กน้อย บางรายพิการ เสียโฉมจนถึงเสียชีวิต



สุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงที่ใกล้ชิดมนุษย์มากที่สุด สุนัขที่กัดคนมีทั้งสุนัขมีเจ้าของและสุนัขที่ไม่มีเจ้าของ แต่จากรายงานพบว่าส่วนใหญ่เป็นสุนัขมีเจ้าของ เมื่อสุนัขกัดคน ต่างก็โทษว่าสุนัขนิสัยไม่ดี สายพันธุ์ดุร้าย แต่ลึมนึกไปว่าจุดเริ่มต้นน่าจะมาจากผู้เลี้ยง เพราะผู้เลี้ยงสุนัขควรฝึกสุนัขให้มีนิสัยดี เลี้ยงสุนัขให้ปลอดภัยต่อตนเองและผู้อื่น





สุนัขมีจิตวิญญาณและต้องการความรักความอบอุ่นเช่นเดียวกับคน  
หลักการเลี้ยงสุนัข ประกอบด้วย

- ต้องรักจริง เลี้ยงจริง และรับผิดชอบ
- คัดสายพันธุ์ และคัดเลือกชนิดสุนัขให้เหมาะสมกับครอบครัว
- ปฏิบัติต่อสุนัขด้วยความอ่อนโยนมีเมตตา ซึ่งจะมีผลช่วยให้สุนัขลดความดุร้าย เข้าสังคมได้ ไม่กัดคนอื่นอย่างไร้เหตุผล
- เลี้ยงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งอาหาร ที่อยู่ ให้วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและโรคอื่นๆ รวมถึงการคุมกำเนิดให้มีปริมาณที่สามารถเลี้ยงดูได้อย่างดี

เมื่อเจ้าของสุนัขมีจิตสำนึกที่ดี  
ในการเลี้ยงสุนัข ปัญหา อันตราย  
ความเสียหายจากสุนัข รวมทั้งสุนัขจรจัด  
และโรคพิษสุนัขบ้าก็จะหมดไปด้วย





## โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies)

หรือที่ชาวบ้านทั่วไปรู้จักกันตามอาการที่เกิดขึ้นว่า โรคกลัวน้ำ สำหรับ อีสานบ้านเขาเรียกโรคนี้ว่า โรคหมาว้อ เกิดจากเชื้ออาร์ - เอ็นเอ ไวรัสชื่อ เรบีส์ไวรัส (Rabies Virus) มีรูปร่างคล้ายกระสุนปืน เมื่อเชื้อนี้เข้าสู่ร่างกายคน หรือสัตว์ แล้วจะเดินทางไปตามเส้นประสาทเข้าสู่สมอง ที่สำคัญเมื่อเกิดอาการ ขึ้นแล้วไม่สามารถรักษาให้หายได้ ต้องเสียชีวิตทุกราย จึงจัดเป็นโรคร้ายแรง ชนิดหนึ่ง

จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุข พบจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้ ในปี 2523 ถึง 370 ราย ปี 2533 จำนวน 185 ราย ปี 2543 จำนวน 50 ราย และในปี 2553 จำนวน 15 ราย ซึ่งมีแนวโน้มลดลง แต่จำนวนคนที่ถูกสุนัข ลงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดแล้วมารับการฉีดวัคซีนกลับเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2553 มีไม่ต่ำกว่า 500,000 ราย ทำให้ต้องเสียเงินค่าใช้จ่ายในการนี้ ปีละกว่าพันล้านบาท (ผู้ที่เสียชีวิตส่วนใหญ่ถูกสุนัขเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัด แล้วไม่ไปรับการฉีดวัคซีนหรือรับการฉีดวัคซีนล่าช้า)





กว่าครึ่งหนึ่งของผู้ถูกกัดเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี ส่วนใหญ่อายุ 1-5 ปี และ 6-10 ปี เพราะเป็นวัยที่กำลังซุกซน เมื่อถูกกัดหรือข่วนเล็กน้อย เด็กก็ไม่ค่อยบอกพ่อแม่ ในเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 5 ปีเท่าที่พบส่วนใหญ่ จะถูกกัดเป็นแผลใหญ่อันตราย ช่วยไม่ทันหรือทนพิษบาดแผลไม่ไหว



## ไม่ได้เกิดกับสุนัขเท่านั้น

ชื่อของโรคทำให้เข้าใจกันผิดคิดว่าโรคนี้เกิดกับสุนัขเท่านั้น แต่ที่จริงแล้ว โรคนี้เกิดกับสัตว์เลือดอุ่นด้วย โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิด เช่น แมว ชะนี ลิง กระรอก กระแต หนู ค้างคาว แม้แต่สัตว์เศรษฐกิจอย่าง วัว ควาย แพะ ซึ่งจะพบในตัวที่มีประวัติเคยถูกสุนัขบ้ากัดมาก่อน หรือสัตว์ป่า ในเมืองไทยพบว่า สุนัขเป็นตัวแพร่เชื้อที่สำคัญมากที่สุด รองมาคือ แมว



## การติดต่อ

สุนัขและแมวที่ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า สามารถแพร่เชื้อได้ทางน้ำลาย เพราะเชื้อจะออกมาในน้ำลายเป็นระยะตั้งแต่ 1-7 วันก่อนแสดงอาการ จนกระทั่งตาย คนเราจะติดเชื้อนี้ก็ต่อเมื่อ

- ถูกสัตว์ที่เป็นโรคนี้อัดหรือข่วน
- ถูกสัตว์ที่เป็นโรคนี้เลียหรือน้ำลายสัตว์กระเด็นเข้าแผลรอยขีดข่วนหรือเยื่อเมือกบุตา จมูก ปาก ถ้าน้ำลายถูกผิวหนังปกติ ไม่มีรอยข่วนหรือบาดแผล ไม่มีโอกาสติดโรค
- การติดต่อโดยการหายใจ มีโอกาสน้อยมาก ยกเว้นมีจำนวนไวรัสในอากาศเป็นจำนวนมาก เช่น ในถ้ำค้างคาว
- การติดต่อโดยการกินเกิดขึ้นได้ยาก ไม่เคยมีรายงานตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับการติดต่อจากคนไปสู่คน ในธรรมชาติก็ไม่เคยมีรายงานเช่นกัน







## อาการที่พบ

ในประเทศไทยสัตว์นำโรคหลัก คือ **สุนัข** กว่าร้อยละ 95 ของผู้ป่วยโรคนี้ มีสาเหตุมาจากสุนัข เพราะสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความใกล้ชิดผูกพันกับคน และมีผู้นิยมเลี้ยงกันมากที่สุด โอกาสที่จะพบสุนัขก็มีอยู่ทุกหนแห่ง เราจึงควรทราบอาการของสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งมีทั้งแบบดุร้าย และแบบซึม โดยแบ่งอาการเป็น 3 ระยะด้วยกันคือ

**ระยะเริ่มแรก** มีอาการประมาณ 2-3 วัน โดยสุนัขจะมีอารมณ์ และอุปนิสัยเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น สุนัขที่ชอบคลุกคลีกับเจ้าของ จะปลีกตัวออกไปหลบซุกตัวเงียบๆ มีอารมณ์หงุดหงิด ตัวที่เคยขลาดกลัวคนก็จะกลับมาคลอเคลีย เริ่มมีไข้เล็กน้อย ม่านตาขยายกว้างกว่าปกติ การตอบสนองต่อแสงของตาลดลง กินข้าวกินน้ำน้อยลง ลักษณะการเคี้ยวหรือกลืนผิดปกติ





## คู่มือโรคพิษสุนัขบ้า และลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด



**ระยะตื่นเต้น** คือ เริ่มมีอาการทางประสาท สุนัขจะกระวนกระวาย ตื่นเต้น หงุดหงิด ไม่อยู่นิ่ง กัดแทะสิ่งของ สิ่งแปลกปลอม กัดทุกสิ่งไม่เลือกหน้า ถ้ากักขังหรือล่ามไว้ จะกัดกรงหรือโซ่จนเลือดกบปาก โดยไม่เจ็บปวด เสียงเห่าหอนจะเปลี่ยนไป ตัวแข็ง บางตัวล้มลงชักกระตุก

**ระยะอัมพาต** สุนัขจะมีคางห้อยตก ลิ้นมีสีแดงคล้ำห้อยออกนอกปาก น้ำลายไหล และไม่สามารถใช้ลิ้นได้เลย สุนัขอาจแสดงอาการขยอกหรือขยอน คล้ายมีอะไรอยู่ในลำคอ ขาอ่อนเปลี้ยทรงตัวไม่ได้ ล้มลงแล้วลุกไม่ได้ อัมพาต ทั่วตัวอย่างรวดเร็วและตายในที่สุด (ไม่เกิน 10 วันหรือภายใน 10 วัน หลังแสดงอาการ)



สุนัขที่แสดงอาการแบบดุร้าย จะแสดงอาการในระยะตื่นเต้นให้เห็นเด่นชัดและยาวนาน แต่จะแสดงอาการในระยะอัมพาตสั้นมาก ส่วนสุนัขที่แสดงอาการแบบซึม จะแสดงอาการในระยะตื่นเต้นสั้นมากจนไม่ทันสังเกตเห็น แต่จะแสดงอาการในระยะอัมพาตเด่นชัด

**แมว** อาการคล้ายสุนัขแต่ไม่ชัดเจน และพบอาการแบบดุร้ายมากกว่าแบบซึม

**โค กระบือ** อาการจะตื่นเต้น กระสับกระส่าย เดินโซเซ มักมีอาการคล้ายมีอะไรติดคอ น้ำลายไหลยืด ท้องอืดบวม อัมพาตและตาย





## รู้ได้อย่างไรว่าสุนัขที่มากัดไม่ใช่สุนัขบ้า

จะเชื่อได้ว่าสุนัขนั้นน่าจะไม่ใช่สุนัขบ้า ต้องมีปัจจัยสนับสนุนอย่างน้อย

5 ข้อคือ

1. สุนัขได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเป็นประจำทุกปี เคยฉีดวัคซีนมาแล้วอย่างน้อย 2 ครั้ง ครั้งหลังสุดไม่เกิน 1 ปี
2. สุนัขได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี อยู่ในบริเวณรั้วรอบขอบชิด ทำให้มีโอกาสสัมผัสสัตว์อื่นน้อย
3. สุนัขมีอาการปกติ ยังกินน้ำกินอาหารได้
4. สามารถกักขังสุนัขไว้ดูอาการได้ (ถ้าภายใน 10 วันสุนัขยังคงมีอาการปกติ ถือว่าไม่บ้า)
5. ถูกกัดโดยมีเหตุอันมีเหตุ เช่น ไปรังแกหรือทำให้สุนัขโกรธ ตกใจ หรือสุนัขนั้นชอบกัดคนเป็นประจำ



*กรณีสุนัขกัดแล้วหนีหาย ไม่สามารถติดตามดูอาการได้  
ไม่ปรากฏเจ้าของ ซึ่งทำให้ไม่ทราบประวัติที่แน่นอน  
ให้ถือเสมือนว่ามีเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า*



## การเกิดโรค

เมื่อเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าเข้าสู่ร่างกายโดยการถูกกัด ข่วนหรืออื่นๆ เชื้อจะยังคงอยู่บริเวณนั้นระยะหนึ่ง โดยเพิ่มจำนวนในกล้ามเนื้อแล้วเข้าทางปลายประสาท เดินทางไปยังประสาทส่วนกลางและเข้าสู่สมองเพิ่มจำนวนมากขึ้น พร้อมทั้งทำลายเซลล์สมองของคนเรา ทำให้เกิดอาการ

## ระยะฟักตัวของโรค

หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เชื้อเข้าร่างกายจนกระทั่งเกิดอาการ บางรายอาจนานเกิน 1 ปี บางรายอาจเร็วเพียง 4 วัน แต่โดยเฉลี่ย 3 สัปดาห์ถึง 4 เดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

1. จำนวนเชื้อที่เข้าไป (บาดแผลใหญ่ ลึกหรือมีหลายแผล มีโอกาสที่เชื้อจะเข้าไปได้มาก)
2. ตำแหน่งที่เชื้อเข้าไป (ถ้าอยู่ใกล้สมองมาก เชื้อก็จะเดินทางไปถึงสมองได้เร็วหรืออยู่ในที่มีปลายประสาทมาก เช่น มือหรือเท้า เชื้อก็จะเข้าสู่ระบบประสาทได้ง่าย)
3. อายุคนที่ถูกกัด  
(เด็กและคนชราจะมีความต้านทานของโรคต่ำกว่าคนหนุ่มสาว)
4. สายพันธุ์ของเชื้อ ถ้าเป็นสายพันธุ์จากสัตว์ป่า จะมีอาการรุนแรงกว่าสายพันธุ์จากสุนัข



## อาการที่พบในคน

สำหรับอาการของคนที่ได้รับเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ส่วนใหญ่มีอาการของสมองอักเสบ และไขสันหลังอักเสบ โดยอาการเริ่มแรกของผู้ป่วยจะมีไข้ต่ำๆ เจ็บคอ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ต่อมามีอาการคัน มักเริ่มจากบริเวณแผลที่ถูกกัด แสบๆ ร้อนๆ แล้วลามไปส่วนอื่น บางคนคันมากเกาจนกลายเป็นแผลอักเสบ มีน้ำเหลือง ต่อมาจะกระสับกระส่าย กลัวแสงกลัวลม ไม่ชอบเสียงดัง เพื่อเจือหลุกหลิก กระวนกระวาย หนาวสั่น ตามักเบิกโพลงบ่อยๆ บางครั้งเข้าใจผิดคิดว่าเป็นโรคทางจิต มีอาการกลืนลำบากโดยเฉพาะอย่างยิ่งของเหลว จะเกิดอาการปวดเกร็งทำให้ไม่ยอมดื่มน้ำ มีอาการกลัวน้ำ จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โรคกลัวน้ำ ไม่อยากกลืนแม้กระทั่งน้ำลาย จึงทำให้น้ำลายไหล บางคนอาจปวดท้องน้อยและขา คนไข้เพศชายบางรายมีน้ำอสุจิไหลออกมาโดยไม่รู้ตัว กล้ามเนื้อกระตุก แขนหน้าอก หายใจไม่ออกหรืออาจชักเกร็ง อัมพาต หมดสติ และตายในที่สุด





## ป้องกัน 3 ขั้นตอน

การป้องกันไม่ให้มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า มี 3 ขั้นตอน

**ขั้นที่ 1** เป็นการป้องกันที่ดีที่สุด คือ ป้องกันไม่ให้สัตว์เป็นบ้า ในประเทศไทยเรา ถ้าควบคุมโรคในสุนัขได้สำเร็จ คนและสัตว์อื่นๆ จะปลอดภัยจากโรคร้ายนี้

**ขั้นที่ 2** ขณะนี้ยังมีสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ทั่วไป การหลีกเลี่ยงไม่ให้ถูกสุนัขกัดจะลดอัตราเสี่ยงต่อการได้รับเชื้อ

**ขั้นที่ 3** ถ้าป้องกันขั้นที่ 1 และ 2 ไม่สำเร็จ ยังถูกสุนัขกัดจนได้ ต้องรู้วิธีป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากการเป็นโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อถูกกัด



## ควบคุมและป้องกัน

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคที่ร้ายแรงยิ่งไม่มียารักษาให้หายได้ และมีระบาดอยู่ทั่วไป ทางที่ดีที่สุดคือเราควรควบคุมและป้องกันโรคในสัตว์ก่อนมาถึงคน



## ขั้นที่ 1 ควบคุมไม่ให้สัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้า

- 1.1 เลี้ยงสุนัขหรือแมว ต้องพาไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่ออายุ 2-4 เดือน แล้วฉีดกระตุ้นอีกครั้งตามกำหนดนัดและฉีดซ้ำทุกปี ถ้าเป็นลูกสุนัขหรือแมวที่เกิดจากแม่ที่ไม่เคยได้รับวัคซีนมาก่อน ให้พาไปฉีดได้ตั้งแต่อายุ 2 เดือน และฉีดซ้ำเมื่ออายุ 3 เดือน
- 1.2 ไม่นำสัตว์ป่ามาเลี้ยง ถ้าเก็บลูกสุนัขมาเลี้ยงก็ต้องรีบนำไปฉีดวัคซีนและปรึกษาสัตวแพทย์ก่อน เพราะอาจมีเชื้อพิษสุนัขบ้าติดมา
- 1.3 ต้องช่วยกันลดจำนวนสุนัขที่ไม่มีเจ้าของ หรือสุนัขไม่มีผู้รับผิดชอบโดยหาทางคุมกำเนิดสุนัขเหล่านั้น และต่อต้านผู้ที่นำสุนัขไปปล่อย
- 1.4 พบเห็นสัตว์สงสัยเป็นบ้าต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่ประจำสถานบริการสาธารณสุขทันที หรือช่วยกันจับทำลาย (ระวังอย่าให้ถูกกัด) และนำหัวส่งตรวจชันสูตร







## ขั้นที่ 2 ลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ส่วน

### ส่วนที่ 1 การดูแลสุนัขอย่างถูกต้องไม่ให้เกิดคน

ต้องเลี้ยงให้มีนิสัยดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี เลี้ยงแล้วมีความสุขปลอดภัยทั้งคนและสุนัข ทั้งนี้เจ้าของสุนัขจะต้องมีจิตสำนึกในการเลี้ยงสุนัขเลี้ยงด้วยความรัก สอนให้สุนัขเชื่อฟังคำสั่งง่ายๆ เอาใจใส่รู้จักคุมกำเนิด ไม่ให้มีสุนัขมากเกินไปเกินความต้องการ พร้อมทั้งต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น ระมัดระวังไม่ให้สุนัขไปก่อความเดือดร้อนรำคาญ หรือก่ออันตรายแก่ผู้อื่น **ข้อสำคัญ** ควรปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าของหรือผู้เลี้ยงสุนัขพึงรับผิดชอบ (ตามกฎหมายมารยาท 10 ข้อสำหรับผู้เลี้ยงสุนัขหน้า 24) สำหรับสุนัขที่ไม่มีเจ้าของนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งเทศบาลและ อบต. ก็ต้องรับผิดชอบ ดูแลให้มีระเบียบป้องกันไม่ให้มีสุนัขเหล่านี้เพิ่มขึ้น จัดการไม่ให้สุนัขไปก่อความรำคาญหรืออันตรายแก่ผู้สัญจรไปมา หรือจัดหาสถานที่พักพิง



## ส่วนที่ 2 การหลีกเลี่ยงไม่ให้สุนัขกัดทำได้ง่ายโดย

อย่าปล่อยให้เด็กเล่นอยู่กับสุนัขตามลำพัง สอนให้เด็ก  
ระมัดระวัง เมื่อเล่นหรือใกล้สุนัขโดยปฏิบัติตามนี้

- 2.1 ไม่แหย่สุนัขให้โมโห
- 2.2 ไม่เหยียบ (หาง, ตัว, ขา) สุนัข  
ไม่ทำให้สุนัข เจ็บ หรือตกใจ
- 2.3 ไม่ไปแยกสุนัขที่กำลังกัดคนด้วยมือเปล่า
- 2.4 ไม่หยิบจานข้าว ขณะสุนัขกำลังกินอาหาร
- 2.5 ไม่ยุ่ง หรือคลุกคลีกับสุนัขนอกบ้าน สุนัขไม่มีเจ้าของ  
หรือสุนัขที่ไม่ทราบประวัติแน่นอน และไม่ควรถือสุนัข  
เลียมือ หรือใช้มือล้วงคอช่วยเหลือสุนัขที่ทำท่าคล้าย  
มีอะไรติดคอ โดยไม่แน่ใจว่าสุนัขกินอะไรลงไป

ให้เด็กระลึกเสมอว่า หากถูกสุนัขโดยเฉพาะลูกสุนัข กัด  
หรือ ข่วน แม้เพียงรอยถลอกให้บอกพ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือครูทันที

### ปฏิบัติการ



อย่าแหย่, อย่าเหยียบ, อย่าแยก, อย่าหยิบ, อย่ายุ่ง



### ขั้นที่ 3 เมื่อถูกกัดทำอย่างไร

ถ้าถูกสุนัขขบ้ำกัด หรือสงสัยว่าขบ้ำกัด ข่วน หรือเลียตามบาดแผล ให้รีบปฏิบัติดังนี้

3.1 รีบล้างแผลให้เร็วที่สุดด้วยสบู่และน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการป้องกันการติดเชื้อ เพราะจะทำให้เชื้อโรคต่างๆ ที่บริเวณนั้นหลุดออกจากแผลไปตามน้ำ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อโรคพิษสุนัขขบ้ำ หรือเชื้อโรคอื่นๆ แล้วเช็ดแผลให้แห้ง ใส่ยาฆ่าเชื้อ เช่น โพรโดนไอโอดีน ถ้าไม่มีอาจใช้แอลกอฮอล์ 70% หรือทิงเจอร์ไอโอดีน หรือยาฆ่าเชื้ออื่นๆ แทน



3.2 ต้องจดจำลักษณะและสังเกตอาการสัตว์ที่กัด รวมทั้งติดตามสืบหาเจ้าของเพื่อซักถามประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขขบ้ำที่มาของสัตว์และสังเกตอาการสัตว์ที่กัด 10 วัน (สุนัขคอกเดียวกัน พันธุ์เดียวกัน สีเดียวกัน ลักษณะคล้ายคลึงกัน อาจจำผิดตัวได้)

3.3 ไปพบแพทย์เพื่อรับการป้องกันรักษาที่ถูกต้อง ถ้ามีความเสี่ยงต่อโรคพิษสุนัขขบ้ำ แพทย์จะฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขขบ้ำให้



## วัคซีนชนิดใหม่ คนท้องก็ฉีดได้

วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าที่ใช้ฉีดคนในปัจจุบัน ไม่ต้องฉีดรอบสะดือทุกวัน เหมือนแต่ก่อนแล้ว ฉีดเพียง 4 - 5 เข็ม ฉีดได้ทั้งในเด็กและสตรีมีครรภ์



*ถูกกัดรีบล้างแผล ใส่ยา กักหมา หามขอ ฉีดวัคซีนให้ครบ*



## เก็บตัวอย่างชั้นสูตรแบบถูกวิธี

1. ถ้าเป็นสัตว์เล็กอย่างกระรอก กระต่าย แมว ส่งชั้นสูตรได้ทั้งตัว แต่ถ้าเป็นสัตว์ใหญ่อย่างสุนัข สุนัขจิ้งจอก วัว ต้องตัดเฉพาะส่วนหัวไปชั้นสูตร
2. ผู้ตัดหัวสัตว์จะต้องไม่มีบาดแผลที่มือ และต้องสวมถุงมือยาง หรือถุงพลาสติกที่กันน้ำได้ขณะทำการตัด
3. นำถุงพลาสติกครอบปากสุนัขก่อนลงมือตัด เป็นการป้องกันน้ำลาย สัตว์กระเด็น จากนั้นใช้มีดคมๆ ตัดตรงรอยข้อต่อระหว่างหัวกับคอ รวบถุงพลาสติกที่ครอบปากสุนัขไว้ และนำไปใส่ลงในถุงพลาสติกหนาๆ อีกชั้น รัดปากถุงให้แน่น ท่อด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์หนาๆ ใส่ถุงพลาสติกหนา รวบปากถุงรัดให้แน่น (ห้ามแช่หัวสัตว์ในฟอร์มาลิน จะทำให้เนื้อสมองแข็ง แยกเชื้อไม่ได้ ผลการตรวจอาจคลาดเคลื่อน)



**พบสัตว์ที่สงสัย อาจเป็นโรคพิษสุนัขบ้า  
เมื่อตายลง ต้องส่งตรวจทันที**



## คู่มือโรคพิษสุนัขบ้า และลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด

4. นำถุงนี้ใส่ลงในถังพลาสติก ถังโลหะ หรือกล่องโฟม อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีน้ำแข็งรองอยู่กันถึงประมาณ  $1/4$  แล้วเทน้ำแข็งกลบอีกครั้ง เพื่อรักษาตัวอย่างไม่ให้เน่า (ห้ามใส่เกลือหรือแช่แข็ง จะทำให้ใช้เวลาในการตรวจนานขึ้นและผลตรวจอาจไม่ได้เท่าที่ควร

5. นำส่งห้องชันสูตรโรคโดยเร็วที่สุดภายใน 24 ชั่วโมง

6. กรอกข้อมูลในแบบส่งตัวอย่างตรวจอย่างละเอียด เกี่ยวกับชนิดสัตว์ สี อายุ การฉีควัคซีน การกัดคนหรือสัตว์อื่น รวมทั้งชื่อที่อยู่ของผู้ต้องการผลชันสูตรหรือเจ้าของติดไว้ด้วย ป้องกันการสลับตัวอย่างและเจ้าหน้าที่สามารถติดต่อได้รวดเร็ว

ส่วนซากถุงมือยาง หรือถุงพลาสติก ควรเผาหรือฝังให้ลึกอย่างน้อย 50 เซนติเมตร ป้องกันสัตว์อื่นคุ้ยเขี่ย มิถหรืออุปกรณ์อื่น ให้ทำความสะอาดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ แล้วฝังแดดให้แห้ง หรือต้มในน้ำเดือดนาน 30 นาที





## สถานที่ปรึกษาปัญหาโรคพิษสุนัขบ้า

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข  
โทร 0 2590 3176-8, 0 2965 9485
- กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์  
โทร 0 2653 4444 ต่อ 4161-2
- สถานเสาวภา สภากาชาดไทย ถนนอังรีดูนังต์ ปทุมวัน กทม.  
โทร 0 2252 0161-7
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และปศุสัตว์จังหวัด
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และปศุสัตว์อำเภอ
- โรงพยาบาลทุกแห่ง
- คณะสัตวแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ ทุภุมหาวิทยาลัย



## กฎกติกา มารยาท 10 ข้อ สำหรับผู้เลี้ยงสุนัข

1. นำสุนัขไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี (ปีแรก ควรฉีด 2 ครั้ง) ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 กำหนดให้นำสุนัขที่เลี้ยงไว้ ไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าครั้งแรกเมื่อสุนัขมีอายุ 2-4 เดือน ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200 บาท
2. ไม่ปล่อยสุนัขไปเพนพ่านในที่สาธารณะตามลำพัง ทุกครั้งที่น่าสุนัข ออกนอกบ้านต้องใส่สายจูง ถ้าสุนัขดูควรสวมเครื่องป้องกันสุนัขกัด
3. ถ้าสุนัขของท่านถูกสุนัขตัวอื่นกัด ก็ต้องรีบปรึกษาสัตวแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พร้อมทั้งขอข้อมูลและหลักฐานการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจากเจ้าของสุนัขที่มากัด
4. มีการวางแผนคุมกำเนิดสุนัข เพื่อป้องกันการมีสุนัขมากเกินไป
5. ฝึกสุนัขให้อยู่ในระเบียบ เชื่อฟังคำสั่งง่ายๆ เพื่อควบคุมให้อยู่ร่วมกันกับคนอย่างปลอดภัย
6. ไม่ช่วยสุนัขให้โมโห จะทำให้สุนัขระแวงและมีนิสัยชอบกัด
7. อย่าปล่อยให้สุนัขถ่ายสกปรกบนทางเท้า ถนน สนามหญ้า หรือที่สาธารณะ ถ้าสุนัขถ่ายในบริเวณดังกล่าวเจ้าของควรเก็บและนำไปทิ้งให้เรียบร้อย ควรฝึกให้ถ่ายเป็นเวลาและเป็นที่ เช่น ในกระบะทราย บนหนังสือพิมพ์ ฯลฯ
8. จัดการดูแลสุนัขให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น รักษาความสะอาด สม่ำเสมอให้แก่สุนัข ดูแลความสะอาดให้ปราศจากเห็บ หมัด ทำความสะอาดที่นอนสุนัข ถ่ายพยาธิและฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ
9. ไม่ผลักรถให้ล้ม โดยนำสุนัขที่ไม่ต้องการไปปล่อย





10. เมื่อสุนัขไปกัด เจ้าของสุนัขต้องปฏิบัติดังนี้

- ควบคุมและแยกสุนัขออกจากการจู่โจมทันที โดยนำไปกักขังผูกหรือล่ามไว้
- ดูแผลบาดแผลผู้ถูกกัด โดยล้างแผลด้วยสบู่และน้ำทันที แล้วจึงพาไปพบแพทย์
- ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสุนัขที่กัด เช่น ประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและประวัติที่มาของสุนัขให้กับผู้เสียหาย และแพทย์ผู้ดูแลรักษา
- วิเคราะห์เหตุการณ์สุนัข และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำร้ายผู้อื่นอีกต่อไป
- การปล่อยสุนัขออกไปทำอันตรายแก่บุคคล หรือทำความเสียหายต่อทรัพย์สินผู้อื่น มีโทษทางแพ่งและอาญา



## รับมือขอต่อสังคมง่ายๆ โดย

1. หยุดปล่อยสุนัข
2. พบสุนัขกัดคน สงสัยอาจเป็นโรคพิษสุนัขบ้ารีบแจ้งเจ้าหน้าที่
3. ไม่ปล่อยสุนัขเพื่อนบ้านในสาธารณะโดยไม่ควบคุมดูแล





## ท่านรู้หรือไม่ว่า...

หน้าที่ของเจ้าของสัตว์เลี้ยง ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535

1. นำสุนัขไปรับการฉีดวัคซีนครั้งแรกเมื่ออายุ 2-4 เดือน และครั้งต่อไปตามที่กำหนดในใบรับรองการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
2. เมื่อสัตว์เลี้ยงได้รับการฉีดวัคซีนแล้ว ให้ติดเครื่องหมายประจำตัว และเก็บใบรับรองการฉีดไว้ หากชำรุดหรือสูญหายให้แจ้งต่อสัตวแพทย์ เพื่อขอรับเครื่องหมายหรือใบรับรองดังกล่าวทดแทนของเดิม กรณีนี้เจ้าของจะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราที่กำหนดในกฎหมายกระทรวง





## คู่มือโรคพิษสุนัขบ้า และลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด

3. ดูแลสุนัขของตน ไม่ปล่อยสุนัขออกมาในสาธารณะ (เจ้าหน้าที่มีสิทธิ์จับสุนัขที่ไม่มีเครื่องหมายประจำตัวขัง 5 วัน ถ้าไม่มีผู้ไปรับเจ้าหน้าที่มีสิทธิ์ทำลายได้)
4. ให้ความร่วมมือเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปในโรงเรียน เพื่อ
  - 4.1 สอบถามจำนวนเพศ พันธุ์ อายุ สัตว์
  - 4.2 ฉีดวัคซีนแก่สุนัขที่ยังไม่ได้รับการฉีดวัคซีนตามกำหนด กรณีนี้เจ้าของสัตว์ต้องเสียค่าธรรมเนียมเป็น 2 เท่า ของปกติ
  - 4.3 สุนัขตายไม่ทราบสาเหตุ นำหัวสุนัขส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้า
  - 4.4 สั่งให้เจ้าของทำลายซากสุนัข
5. แจ้งต่อสัตวแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขภายใน 24 ชั่วโมง เมื่อสุนัขถูกลสัตว์อื่นที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดและต้อง
  - 5.1 ผูกล่ามหรือกักขังเพื่อเฝ้าสังเกตอาการสุนัขนั้นไว้ ไม่น้อยกว่า 45 วัน หรือ 6 เดือน แล้วแต่กรณี
  - 5.2 ถ้าสุนัขมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ให้รีบแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นภายใน 24 ชั่วโมง
  - 5.3 ในระหว่างดูอาการ ถ้าสุนัขสูญหายหรือตายให้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นภายใน 24 ชั่วโมง



6. ให้ความร่วมมือกับสัตวแพทย์ เมื่อมีการตรวจยานพาหนะโรงเรียนหรือสถานที่ ในกรณีที่สัตวแพทย์ได้รับแจ้งหรือสงสัยว่า สุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในที่ดังกล่าว
  - 6.1 ถ้าสุนัขไม่มีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า และได้รับการฉีดวัคซีนแล้ว แต่สัตวแพทย์เห็นว่าควรฉีดอีก เจ้าของไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม
  - 6.2 ถ้าสัตว์ยังไม่ได้ฉีดตามกำหนด เจ้าของต้องเสียค่าธรรมเนียมเป็น 2 เท่าของที่กำหนด
7. ในการโอนกรรมสิทธิ์สุนัขที่ได้รับการฉีดวัคซีนแล้ว เจ้าของต้องมอบเครื่องหมายและใบรับรองการฉีดวัคซีนแก่ผู้รับโอนด้วย
8. ไม่จำหน่าย ง่าย โอนสุนัขที่อยู่ระหว่างเฝ้าสังเกตอาการโรคพิษสุนัขบ้า



## บทลงโทษ

### ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535

1. ผู้ใดฝ่าฝืนไม่นำสัตว์ไปรับการฉีดวัคซีน ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200 บาท
2. ผู้ใดมีเครื่องหมายแสดงว่าฉีดวัคซีนปลอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
3. ผู้ใดไม่แจ้งว่าสุนัขที่เลี้ยงไว้ มีอาการโรคพิษสุนัขบ้าหรือสุนัขบ้ากัด หรือไม่ยอมทำลายสุนัขเป็นโรคพิษสุนัขบ้า หรือไม่กักขังสุนัขที่สงสัยเป็นโรค (ตามที่สัตวแพทย์สั่ง) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 3,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
4. ผู้ใดขัดขวาง หรือไม่อำนวยความสะดวกในการจับสุนัขไม่มีเจ้าของ ในสาธารณะ หรือต่อกรที่สัตวแพทย์เข้าไปสอบถามข้อมูลสุนัข เข้าไปตรวจสุนัขที่สงสัยเป็นโรค หรือทำลายสุนัขที่เป็นโรคนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ



## กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าของสุนัขที่ออกไปกีดคนนอกบ้าน หรือไม่ได้ผูกล่ามสุนัขไว้ เมื่อมีคนเรียกบอกกล่าวก่อนเข้าบ้าน มีโทษทั้งทางแพ่ง และ ทางอาญา

**ทางแพ่ง** คือ ต้องชดใช้ค่าเสียหาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล บาดแผล ค่าวัคซีน ค่าซีรัมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ค่าวัคซีนป้องกันบาดทะยัก เป็นต้น ถ้าผู้ถูกกัดเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า อาจต้องเสียค่าปลงศพรวมไปถึง ค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้แก่ฝ่ายที่เสียหาย

**ทางอาญา** โทษขั้นต่ำจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ทั้งนี้ พิจารณาตามลักษณะของบาดแผลและอันตรายที่เกิดขึ้น หากบาดแผลฉกรรจ์ หรือทำให้ถึงแก่ชีวิต ก็จะได้รับโทษสูงขึ้น

นอกจากนี้ ในแต่ละท้องที่จะมีกฎหมายประจำท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติ, ข้อบังคับ อ.บ.ต., ข้อบังคับจังหวัด เรื่องการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ อาศัยความตามมาตรา 29 มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ควบคุมการเลี้ยงสัตว์และการปล่อยสัตว์ในสาธารณะ ซึ่งจะห้ามมิให้นำสุนัขหรือสัตว์อื่นมาปล่อยพ่วนพ่านในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดได้ แล้วแต่ท้องถิ่นจะเห็นสมควรหรือบางพื้นที่อาจจำกัดจำนวนการเลี้ยงสุนัขได้ด้วย



## การจัดการสุนัขและแมว ในภาชนะน้ำท่วม

**ระยะก่อนน้ำท่วม** ผู้เลี้ยงควรปฏิบัติต่อสัตว์ ดังนี้

1. เจ้าของควรเขียนชื่อและเบอร์โทรศัพท์ติดไว้กับสุนัข สำหรับกรณีสุนัขพลัดหลง
2. จัดเตรียมอาหารสัตว์และน้ำสะอาดไว้ให้พร้อมใช้ยามฉุกเฉิน
3. เก็บใบประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรค การดูแลสุขภาพ และอุปกรณ์ต่างๆ เช่น อาหาร ชาม ที่นอน สายจูง กรง เป็นต้น และของใช้ประจำตัวสัตว์ให้สะดวกในการเคลื่อนย้าย
4. ให้อาหารพยาธิและกำจัดเห็บ หมัด ไร (ถ้าเป็นไปได้ควรมีการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ด้วย)
5. ฉีดยาป้องกันโรคที่อาจติดต่อถึงคนได้ เช่น วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น
6. อพยพย้ายสัตว์ไปยังพื้นที่ปลอดภัย กรณีไม่สามารถเคลื่อนย้ายสัตว์ได้ยกพื้นที่เลี้ยงสัตว์ให้สูงขึ้น และพันทำลายเชื้ออย่างถูกต้อง และหมั่นสังเกตอาการของสัตว์ว่ามีอาการป่วยหรือไม่
7. จดเบอร์โทรศัพท์ปลุสัตว์ในพื้นที่ กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับสัตว์ หรือพบสัตว์ป่วยให้แยกออกจากสัตว์ตัวอื่น พาไปพบสัตว์แพทย์ หากทำไม่ได้ให้แจ้งปลุสัตว์ในพื้นที่

**ระย่น้ำท่วม** ประชาชนควรปฏิบัติดังนี้

1. เพิ่มความระมัดระวังการถูกสัตว์กัดหรือข่วน หากถูกสัตว์กัด ข่วน ต้องล้างแผลด้วยสบู่และน้ำสะอาด ใส่ยาเยทาทินและรีบไปพบแพทย์ กรณีที่แพทย์ให้วัคซีนต้องไปรับให้ครบและตรงตามกำหนดนัด
2. ทุกครั้งหลังสัมผัสสัตว์ควรล้างมือด้วยสบู่และน้ำ
3. กรงหรือเพิงพักหากมีเห็บหมัด ควรปรึกษาสัตวแพทย์ อุปกรณ์ที่ใช้กับสัตว์เลี้ยง ควรทำความสะอาดเป็นประจำ หรือถ้าซื้อยามากำจัดเอง ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของฉลากอย่างระมัดระวัง
4. ทั้งคนและสัตว์ ควรลดการสัมผัสกับสัตว์ภายนอกบ้าน
5. เศษอาหารและอุจจาระของคนและของสัตว์เลี้ยง ต้องเก็บทิ้งให้เป็นที่  
อย่าปล่อยให้เป็นแหล่งของแมลงวัน หนู หรือสัตว์อื่นๆ ซึ่งอาจนำเชื้อโรคเข้ามาสู่คนและสัตว์เลี้ยงได้
6. หากมีปัญหาเกี่ยวกับสัตว์ สัตว์ป่วย หรือขาดอาหารสำรอง ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ปลุสัตว์พื้นที่มาดำเนินการ หรือ Call Center กรมปลุสัตว์หมายเลข 08 5660 9906
7. หากเป็นไปได้ควรแยกพื้นที่เลี้ยงสัตว์จากพื้นที่อยู่อาศัย หรือทำที่กั้นแยกให้เป็นสัดส่วน

**ระยะหลังน้ำท่วม** นอกจากปฏิบัติตัวตามข้อ 1-7 ของระยะน้ำท่วมแล้ว ควรปฏิบัติเพิ่มเติม ดังนี้

8. ภายหลังกน้ำท่วมจะมีซากสัตว์ตาย ปรากฏในที่ต่างๆ ซึ่งจะต้องจัดการเก็บฝังโดยเร็ว
9. หากพบสัตว์ที่มีชีวิตอยู่ซึ่งอดอาหารมาเป็นเวลานานควรรีบให้อาหารและนำกลับคืนให้เจ้าของ